

Svar på skriftligt spörsmål SSS 2/2020 rd

Svar på skriftligt spörsmål om tvivelaktigt agerande från allmänna intressebevakare som har tjänsteansvar

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 2/2020 rd undertecknat av riksdagsledamot Mauri Peltokangas /saf:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att den allmänna intressebevakningen ska nå en sådan nivå att den motsvarar kundens vilja och behov samt

hur ska regeringen framöver se till att makt inte kan missbrukas inom intressebevakningen på ett sätt som skadar kunden?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Frågan SS 226/2019 rd med motsvarande innehåll har besvarats den 7 november 2019.

I lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) föreskrivs om intressebevakningens innehåll, intressebevakarens och huvudmannens ställning, uppgifter, rättigheter och skyldigheter, övervakning av intressebevakarnas verksamhet och om skadeståndsskyldighet. Enligt lagen ska intressebevakaren förvalta huvudmannens egendom så att egendomen och avkastningen därav kan användas till nytta för huvudmannen och för att tillgodose huvudmannens personliga behov. I sitt uppdrag ska intressebevakaren samvetsgrant bevaka huvudmannens rättigheter och främja huvudmannens bästa. I Europarådets rekommendation 1999 Rec 4 fastställs de grundläggande principerna för intressebevakning och grunden för förfarandet samt valet av förfaringssätt i skötseln av huvudmannens ärenden. Verksamheten ska bygga på respekt för mänskliga rättigheter och människovärdet, nödvändighetsprincipen, valet av lindrigaste tillräckliga metod och proportionalitetsprincipen. Dessutom ska huvudmannens intressen och välbefinnande prioriteras. I intressebevakarens uppdrag ska huvudmannens intressen och välbefinnande alltid ges prioritet och huvudmannen har rätt till att hans eller hennes känslor och önskemål beaktas. Huvudmannens självbestämmanderätt omfattar att intressebevakaren vid skötseln av sitt uppdrag utreder huvudmannens åsikter om hur respektive ärende ska skötas och bedömer betydelsen av huvudmannens egen vilja när han eller hon tar ett avgörande.

Justitieministeriet ansvarar för den allmänna styrningen och tillsynen av anordnandet av offentliga rättshjälptjänster och allmänna tjänster för intressebevakning. Intressebevakningsbyråernas verksamhet bygger på bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet och på de ovan nämnda principerna.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 2/2020 rd

Justitieministeriet styr och utvecklar den allmänna intressebevakningen och utbildar allmänna intressebevakare och intressebevakningssekreterare. I resultatförhandlingar fattar ministeriet också beslut om de resurser med vilka verksamheten upprätthålls inom ramen för statsbudgeten. En utvecklingsarbetsgrupp för offentlig intressebevakning verkar inom ministeriet och bereder rekommendationer för gemensamma god praxis. Arbetsgruppen har publicerat en Intressebevakningshandbok (JM:s publikation Utredningar och anvisningar 32/2016) som uppdateras utifrån förändringarna i verksamhetsförutsättningarna och erhållna erfarenheter. Nu bereder arbetsgruppen fastställande och mätning av kvalitetsfaktorer för intressebevakning.

Statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och de intressebevakningsbyråer som är verksamma i dem har gett ett servicelöfte om hur byråerna sköter sina huvudmäns ärenden. Servicelöftet är offentligt och framlagt på webbplatsen oikeus.fi/sv. Intressebevakningsbyråerna lovar att utan onödiga begränsningar erbjuda sina kunder professionell och individuell intressebevakning med respekt för självbestämmanderätten. Intressebevakarnas chefer och ämbetsverkets ledning ansvarar för sin del för att servicelöftet iakttas.

Verksamheten bland de allmänna intressebevakarna och vid intressebevakningsbyråerna övervakas genom anvisningar, interna inspektioner och externa inspektioner. Riksdagens justitieombudsman tar vid sidan om klagomål då och då även på eget initiativ upp frågor kring olika teman till undersökning. Responserna som erhålls på dessa, styr också utvecklingen av verksamheten.

Statens intressebevakningsbyråer använder en e-tjänst för skötseln av huvudmännens ärenden. När man vid inspektioner har identifierat utvecklingsområden, har de observerats och relevanta ändringar införts i verksamhetsmetoderna och programmen. Med sådana åtgärder kan eventuellt missbruk förebyggas.

Förmyndarmyndigheten övervakar skötseln av enskilda huvudmäns ärenden. Myndigheten och tingsrätten överväger om intressebevakaren lämpar sig för uppdraget. Medan intressebevakningen pågår övervakar förmyndarmyndigheten intressebevakarens verksamhet genom årliga revisioner, tillståndsförfarande och klagomålsavgöranden. För de årsredovisningar som utarbetas ska intressebevakaren vid sidan om annat också utreda om skäligena dispositionsmedel har ställts till huvudmannens förfogande. Vid tillståndsförfarandet granskas också om huvudmannen har hörts enligt lagen. Intressebevakaren kan skiljas från sitt uppdrag om det finns grunder för detta. Från början av 2020 är förmyndarmyndigheten den nationella Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Riksomfattande verksamhet möjliggör gemensamma verksamhetsmetoder, effektiv processutveckling och bredare användning av kompetenser. Den nya organisationen har möjligheter att effektivare än hittills förbättra intressebevakningen och tillsynen över intressebevakarna.

Ibland kan en intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet vara tvungen att agera mot huvudmannens vilja. Lagen om intressebevakningsfullmakt trädde i kraft den 1 november 2007. Genom att ge en intressebevakningsfullmakt har personen bättre möjligheter att själv i förväg bestämma vem som ska sköta hans eller hennes ärenden och hur.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 2/2020 rd

Om en intressebevakare försummar sina skyldigheter enligt lagen om förmyndarverksamhet, kan denne befrias från uppgiften. Om denne genom sin verksamhet har vållat sin huvudman ekonomisk skada, kan intressebevakaren åläggas betala skadestånd. Om det är fråga om en allmän intressebevakare, är det arbetsgivaren som ansvarar för ersättningarna i enlighet med skadeståndslagen. Skadeståndsansökan riktas till Statskontoret, som handlägger kraven och betalar ersättningarna. En allmän intressebevakare kan också dömas till straff för brott mot tjänsteförpliktelserna. Sådana fall utreds genom förundersökningar och sedan i rätten. Om intressebevakaren gör sig skyldig till ett brott, döms denne enligt strafflagen för brottet som denne anses ha gjort sig skyldig till. Om man hos justitieombudsmannen eller justitiekanslern klagar om intressebevakarens verksamhet, kan de ge denne en anmärkning. Personalen har fått anvisningar om rapportering av alla fel som kommit till dess kännedom och att på eget initiativ ansöka om ersättning hos Statskontoret om man har upptäckt att en huvudman har vållats ekonomisk skada. I fråga om de fall som rapporterades i MOT-programmet är resultaten av utredningarna inte ännu tillhands, utan behandlingen fortsätter på nytt under förundersökning då den redan har avslutats, och i fråga om talan för skade-ersättning i tingsrätten. Resultaten av även dessa fall kommer att gås igenom och de rättelseåtgärder och slutledningar som resultatet ger anledning till, kommer att vidtas.

Genom alla dessa tillbuds stående medel, intern kontroll inom intressebevakningen och genom att ständigt utveckla praxis ser man till att personalen inom intressebevakningen följer sina befogenheter på rätt sätt och i enlighet med huvudmännens intressen.

Helsingfors den 27 februari 2020

Justitieminister Anna-Maja Henriksson